

Nagymihály Zoltán

Trianon mint évszázados szimbólum

Az idei évben a máriaremetei Kisboldogasszony Bazilikában került sor a Bethlen Gábor Alapítvány által adományozott Teleki Pál Érdemérmek ünnepélyes átadására. A 2017-es év kitüntetettjei: Horváth Béla volt országgyűlési képviselő, Molnár Pál közíró, a *Vasárnapi Újság* egykori főszerkesztője, Török Máté és a Misztrál Együttes, a Mika Sándor Egyesület, a müncheni Széchenyi Kör, valamint a Rákóczi Szövetség. Az egybegyűlteket Rieger Tibor szobrászművész és a bazilika plébánosa, Esterházy László köszöntötte, a laudációkat Lezsák Sándor, a BGA Kuratóriumának elnöke, az Országgyűlés alelnöke tartotta. Az érdemérmek átadása után vette át a 2016-os Bethlen Gábor-díjat Barki Éva Mária bécsi magyar jogász. Az eseményen idén is megemlékeztek a trianoni békediktátum évfordulójáról, ezúttal Intézetünk munkatársa, Nagymihály Zoltán mondott emlékbeszédet. A beszéd teljes szövegét az alábbiakban olvashatják.

*„Boldogasszony, ezer évig
Édesanyánk voltál,
Eleink, ha hozzád sítottak,
Hozzájuk hajoltál:
Száz ostorral ostorozzon,
Csak ez egyért, Boldogasszony,
A jó Krisztust kérd meg:
Négy-víz-parton, három-hegyen
Mindörökké magyar legyen
A máriásének.”*

Tisztelt Elnök Úr! Tisztelt Plébános Atya! Kedves Megemlékezők!

E szakrális környezetben, Máriaremetén, a Magyarok Nagyasszonya szobrától nem messze illő, hogy felidézzük a piarista tanár, költő, a két világháború közötti magyar cserkészmozgalom egyik legjelentősebb alakja, Sík Sándor 1920-as főhászát az andocsi Máriához. Köszönöm a megtisztelő lehetőséget, hogy szólhatok Önökhöz. A megtiszteltetés még nagyobb, ha tudjuk, hogy tavaly barátunk és harcostársunk, Juhász György mondta a megemlékező beszédet. Emlékezünk róla szeretettel a szívünkben!

Kilencvenhét év távlatából Trianon számunkra nem egy helyszínt, egy impozáns Versailles-i kastélyt jelent. Már nem is egy eseményt – egy erős cinizmusmal szerződésnek nevezett nagyhatalmi diktátum aláírását. Trianon a magyar közgondolkodás számára fogalom. Olyan fogalom, amelyben összesűrűsödik az elmúlt száz év – egy közösség minden szenvedése, amelyek eredője jórészt ez a döntés. Ha Trianonról beszélünk, az országcsonkítással egyszerre juthat eszünkbe magyarok másodrendű állampolgárrá tétele saját hazájukban, lakosságcsere névezett kiűzetés a Felvidékről, vérbosszú a Délvidéken, az anyanyelv-használat korlátozása, a szelmemi kettévágott falu vagy éppen a magyarellenes pogrom Marosvásárhelyen.

Trianon egyszerre a megemészthetlenség, a kibeszélhetetlenség és az orvoslatlanság szimbóluma. A két világháború között politikusok, írók, tudósok, művészek legjobbjai próbálták megérteni a megérthetlent, barátkozni a csak rövid rémálomnak remélt valósággal. Juhász Gyula és József Attila, Kosztolányi és Karinthy, Babits és Tóth Árpád, Herczeg Ferenc és Tormay Cecile merengett a „kincses Kolozsváron”, Ady

Érmindszentjén és Váradán, a vértanúk városán, Aradon, a pozsonyi koronázóvároson és a kassai Dómon, Szabadkán és az ősi Vereckén. A Kosztolányi Dezső által szerkesztett, először 1921-ben megjelent *Vérző Magyarország* című kötet írásaiból a nagyfokú érzelmi azonosuláson túl még az ideiglenesség érzete és reménye tükröződik. Herczeg Ferencet idézem: „...valamire való magyar ember soha sem fog belenyugodni az ország földarabolásába. Képzeltető olyan helyzet, mikor nem lesz opportunus erről beszélnünk, de úgy sohasem fordulhat a világ, hogy a szívünkben is lemondjunk ezeréves örökségünkről. Ezt sem fegyverrel, sem szerződéssel, sem brutalitással, sem engedékenységgel nem fogják elérni ellenségeink, mert az ilyen lemondás ellenkeznék az ember ősi természetével.”

A revízió, az igazságtalanságok békés eszközökkel való kiküszöbölésének vágya teljes támogatást élvezett a magyar közbeszédben. Kassa hazatérése idején, 1938-ban Márai Sándor ekképpen tudósította szülővárosából a *Pesti Hírlapot* és a közvéleményt: „Mikor az ember nagyon sokáig, éveken át készül valamire, s minden hitével, minden akaratával szolgál egy célt, amikor bekövetkezik az, amire ilyen föltétel nélkül készült: a valóság legtöbbször csalódás. E sorokat szülővárosomban írom, amelynek visszatérését legjobb akaratommal és hittemmel szolgáltam, s olyan erősen akartam, mint talán semmit az életben: s most, mikor a valóság bekövetkezett [...] csodálattal észlelem, mennyire fedí ez a valóság az elképzelést! Kassa nem csalt meg: egészen olyan, mint ahogy emlékeimben és álmaimban láttam, olyan, ahogy elképzeltem. [...] Így áll előttünk, életnagyságú valóságában, a táj és a lélek, amely most hazatér az örök otthonba. Kimondjuk a drága városok nevét, s csodálatos térképet látunk, melyet nem a pillanat politikai ereje rajzol, - az örök Felvidék térképét látjuk, amelyen összevegyül erdő és város a múlt tüneményével, műemlék és rögzített betű azzal a

titkosabb mítosszal, melynek láthatárán ezer év történelmi és szellemi körképe dereng.”

A második világháború lezárása, az újabb „Trianon”, majd Magyarország szuverenitásának teljes elvesztése tökéletesen kibeszélhetetlenné, tabuvá tette a traumát. Juhász Gyula óvó figyelmeztetésének első sorát tiltássá formálta, a másodikat eltagadta a diktatúra: „Nem kell beszélni róla sohasem, de mindig, mindig gondoljunk Reá.” Idézzük fel itt Mindszenty József hercegprímás alakját, aki – mint tudjuk, hetven éve nagy hatású zarándoklatot vezényelt ide, Máriaremetére, és akinek szoboravatására szintén a közeljövőben kerül sor – a leghangosabban, szinte egyedüliként tiltakozott a felvidéki magyarok kiűzése és a délvidéki magyarok legyilkolása ellen. A külügyminiszternek írt levelében így fogalmazott: „Az, hogy 1938-ban örültek a Magyarországhoz való visszatérésnek, amellyel különben is 90%-ban magyar és összefüggő tömböt alkotnak, nem lehet ma bűnük. Melyik egyén és nép nem örül akkor, ha ősi hazája keblére visszatérhet?” A diktatúra kiépülése után a tettek, az összetartozás kifejezése helyett homályos, hazug ígéretek hangzottak el a szocialista internacionalizmus mindent megoldó eszméjéről. Holott a kommunista diktatúra nem javított, de rontott a helyzeten – az itthoni hallgatás teljesen kiszolgáltatta a határon túli magyarságot az egyáltalán nem internacionalista szocializmust építő utódállamoknak. Hogy a szocializmus nem megoldás, hanem csak fokozza a problémákat, azt kevesen merték kimondani. A nemrég távozott Csoóri Sándor Duray Miklós könyvéhez írt előszavában megfogalmazta: a rendszertől elválaszthatatlan sajátosságok – mint az egypártrendszer, a magántulajdon megszüntetése és az egyházak kiiktatása – a kisebbségek szempontjából hatványozottan voltak hátrányosak. Csoórit idézem: „A szocializmus vívósakja alatt a Trianon utáni kisantantós összepillantások cinkosságát figyelheti meg szomorúan az ember. [...] Ezek az

Nagymihály Zoltán beszéd közben. (Fotó: Bojtos Anita)

örületbe csúszó torzulások nem egyszerű félreértések. Ott van mögöttük a törvény: a szocializmus végiggondolatlan eszmerendszere és gyakorlata.”

Trianon mint fogalom lassan száz évvel a diktátum aláírása után is orvosolatlan. Az Európai Unióban, amelynek keretei között jelenleg élünk, nincs becsülete az őshonos nemzeti kisebbségeknek – inkább gyanakodva, mint bátorítva tekintenek a közösségi jellegű követelésekre. Valahogy úgy vannak vele, mint a szintén Csoóri által idézett amerikai diplomata, aki nem érti, hogy a nemzetiségek „miért akarnak fennmaradni, amikor asszimilálódhatnak” is. Először azonban önmagunkba nézzünk. A közép-európai kommunista rendszerek összeomlása óta sem sikerült nemzeti egységet teremteni a határon túli magyarság ügyében – akkor sem, ha e célhoz a rendszerváltás óta talán még nem álltunk ilyen közel. A személyes példa ereje, egy-egy határon túlra vagy onnan szervezett osztálykirándulás, a nemzeti összetartozás törvénybe iktatása (az ar-

ról való iskolai megemlékezés), az összetartozást tudatosító civil szervezetek léte és tevékenysége mind-mind fontos lépést jelent. Tudnunk kell, hogy az emlékezés nem öncélú – gondoljunk csak a nyelvhasználatot korlátozó törvényekre, a mindennapok hátrányos megkülönböztetéseire, az időről időre feltörő magyarelles erőszakra vagy a még mindig elérhetetlennek tűnő autonómiára.

A századik évfordulóhoz közeledve tudatosítsuk magunkban és szomszédainkban is: Trianon közép-európai tragédia. Végletekig fokozta a már amúgy is létező viszálykodást, gyengévé, a nagyhatalmak számára kiszolgáltatottá tette a Kárpát-medencében élő népeket. A majális örvénylésben, Európa közepén, az egyre inkább kontinensen kívüli nagyhatalmak nyomásának satujában meg kell találnunk küldetésünket és azokat a pontokat, amelyek összekötnek bennünket. Magyart a magyarral, magyart a másik közép-európaival.

A Magyarok Nagyasszonya segítsen bennünket ebben!